



Juliusz Słowacki
BALLADYNA

Juliusz Słowacki
Ballady

Autorka opracowania:
Anna Popławska

Korekta:
Agnieszka Nawrot
Agnieszka Woźny

Okładka:
BROS

Na okładce wykorzystano fragment obrazu Jacka Malczewskiego
Wiosna ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie.
Fotografia: Archiwum Muzeum

Ilustracje:
Jolanta Adamus-Ludwikowska

ISBN 978-83-7327-325-2

Wydanie VII rozszerzone

© Copyright by Wydawnictwo GREG® Sp. z o.o.

2025



Wydawnictwo GREG®
ul. Klasztorna 2B
31-979 Kraków
tel. 12 680 15 50
www.greg.pl

Księgarnia internetowa: greg.pl

Znak firmowy GREG® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.
Wszystkie prawa zastrzeżone.
Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Layout:
Pracownia Register

Skład i łamanie:
Patrycja Pączek

AKT II

Scena 1

Las przy jeziorze Gople. – Wschód słońca. – Chochlik i Grabiec w czerwone błoto trzęsawic uwalany – i dobrze podpiły⁶³.

Miejsce akcji

GRABIEC

Nie pójdę krokiem dalej.

CHOCHLIK

Ale tu już blisko

Do twojego domostwa.

GRABIEC

Moje czarne psisko,

Nie wierzę tobie... bo mię błąkasz – sadzasz w błocie

I wykręcasz ogonem... Nie... mój czarny kocie,

Chciałem ciebie pogłaskać, a ogień wytrysnął...

Spać chcę.

CHOCHLIK

Zażyj tabaki...

GRABIEC

(trzymając się dębu)

Patrz, dąb mię uściskał...

I nie dziw, dąb przyjaciel grabiny... Mój dębie,

Wierz mi, że cię szacuję; co w sercu, to w gębie.

CHOCHLIK

Chodźmy dalej...

GRABIEC

Znalazłem dęba przyjaciela;

Choćbyś mi raj pokazał, gdzie Bóg wróble strzela,

To nie porzucę dębu, co się cały chwije

I potrzebuje wsparcia. – Patrz, biedaczek mdleje.

Tu, pies! tutaj z latarnią! zgubiłem dębinę.

Ha! dąb uciekł... nie poznał mnie... obrosłem w trzcinę

Siedząc w błotach noc całą...

CHOCHLIK

Chodź do karczmy.

Motyw baśniowy – Chochlik –
postać fantastyczna

⁶³ *podpiły* – podpiły

Jutro ty będziesz wolny, mój kochanku;
Jutro wymawiać będziesz okrutnicy,
Że cię dręczyła z ranka do poranku...
Ukryj się, Skierko – patrzaj! Balladyna
Zbłąkana w lesie tu nadchodzi, sina,
Okropnie blada, z rozpuszczonym włosiem.
Ja twarz zakryję i pod wierzbą siędę;
Będę mówiła do niej siostry głosem
I obłąkaną gryźć będę... gryźć będę...

(Skierka odchodzi.)

BALLADYNA

(wbiega na scenę obłąkana.)

Wiatr goni za mną i o siostrę pyta,
Krzyczę: „Zabita – zabita – zabita!”
Drzewa wołają: „Gdzie jest siostra twoja?”...
Chciałam krew obmyć... z błękitnego zdroja
Patrzała twarz jej blada i milcząca...
O... gdzie ja przyszła?... to wierzba płacząca...
Ta sama... gdzie ja... – Siostra moja!... żywa!...

GOPLANA

Siostro...

BALLADYNA

Okropnym wołasz mię imieniem!

Trup... trup... trup na mnie białą dłonią kiwa...
Wszystkie mi włosy przesiękły sumnieniem⁷⁶
I ciągną nazad wstając z głowy. – Ale
Nogi przykute...

GOPLANA

Czy ci smutne żale

Nie mówią, siostro, żeś ty źle zrobiła?
I gdyby siostra twoja żyła?...

BALLADYNA

Żyła?

GOPLANA

Mogłażbyś ty ją zabić po raz drugi?

BALLADYNA

(szukając koło siebie)

Zgubiłam mój nóż.

Balladyna –
wygląd zbrodniarki

Przyroda – reakcja
na zbrodnię

⁷⁶ *sumnienie* – sumienie.

GOPLANA

Ach, nie dosyć długi
Nóż twój był, siostrzo...

BALLADYNA

To nie moja wina.

GOPLANA

Siostrz! lecz jeśli przebaczy Alina?...
Jeśli zapomni... i powie: „Siostrzyczko,
Miałam sen taki – do chaty wieczorem...
Nim wyszłaś w ciemne osiny ze świeczką,
Przyjechał rycerz; rycerz był upiorem,
Upior dwie siostry pokochał szalenie
I obie wysłał na maliny;... śniłam,
Że gdyśmy zaszły w głąb lasu cienie,
Siostra mnie nożem... Wtem się obudziłam...
Chodźmy do wróżki, niech sen wytłumaczy” ...

BALLADYNA*(zamyślona)*

To sen... ach, prawda... i mnie się wydaje,
Że to sen, siostrzo...

GOPLANA

Ten sen nic nie znaczy...

BALLADYNA

To sen...

GOPLANA

I tylko matka nas połaje,
Żeśmy się długo zabawiły w borze.

BALLADYNA

A rycerz...

GOPLANA

Zniknął... to sen...

BALLADYNA

Być nie może...

Co? ha okropnie, rycerz jak sen zniknął?

GOPLANA

Ale ja żyję...

BALLADYNA

Bogdajbyś umarła!

To sen... to sen – ha?... rozum już przywyk-
nął

Do twojej śmierci. Skoro bym otarła



Balladyna – upór, brak
skrucy, niechęć
wskrzeszenia Aliny

I mąż, i matka – ta kobieta gminna...

Trzeba ją kochać, to matka.

(Kostryn wchodzi na scenę.)

KOSTRYN

Pokoje

Kazałem suto osnuć w złotogłowy⁹⁹.

Dzisiaj dzień poślubny... dzisiaj na dwór zamkowy

Zjadą się liczne pany i rycerze,

Wasale twój...

BALLADYNA

Trzeba zamknąć wieżę,

Gdzie mieszka moja – mamka – ona chora,

Snu potrzebuje.

KOSTRYN

Jak to – ta potwora

Mlekiem poiła twoją usta śliczne?

Ach, nie!... Ta chyba bogini niebieska,

Co na błękitny łań drogi mleczne

Tak, że się każda białych piersi łązka

W gwiazdę mieniła i dziś ludziom płonie;

Ta sama chyba na śnieżystym łąnie

Ukołysała ciebie...

BALLADYNA

Mój rycerzu,

Złote masz usta...

KOSTRYN

Ty dyjamentowe

Serce. – Kazałem na Gopła pobrzeżu

Zapalić smolne becзки i ogniowe

Słupy; do ognia weselnego lecą

Weseli goście. Czy pochwalasz pani?

BALLADYNA

Czyń, jak przystoi.

KOSTRYN

Wieże się oświecą

Jasnym kagańcem, i tylko wybrani

Goście do zamku mają być przyjęci.

Właśnie dzisiaj jakiś prostak bez pamięci¹⁰⁰

Balladyna – wstyd
z powodu niskiego
pochodzenia

Kostryn – chęć
przydobania się
Balladynie



⁹⁹ *złotogłów* – drogocenna tkanina.

¹⁰⁰ *bez pamięci* – bez opamiętania.



Krótkie opracowanie

Krótko o utworze

Balladyna to **dramat romantyczny – gatunek charakterystyczny dla epoki romantyzmu**. Jest **napisana wierszem**, składa się z pięciu aktów podzielonych na sceny, posiada także epilog.

Główni bohaterowie to Balladyna, jej siostra Alina, Wdowa – matka obu dziewcząt, Kirkor – szlachetny hrabia, mąż Balladyny, Pustelnik – prawowity władca na wygnaniu, Goplana – wróżka, królowa jeziora Gopła.

Akcja *Balladyny* **nawiązuje do baśni – przede wszystkim do motywu dwóch siostr, dobrej i złej, i motywu dobrego królewicza szukającego sobie żony**. W starym lesie mieszka **Wdowa z dwoma pięknymi córkami, dobrą Aliną i złą Balladyną**. Na skutek czarów Goplany, królowej pobliskiego jeziora Gopła, trafia do nich przejeżdżający w pobliżu szlachetny **hrabia Kirkor, który szuka żony** wśród ubogich dziewcząt. Zostaje rozegrany **konkurs w zbieraniu malin**, podczas którego zazdrosna Balladyna **zabija swoją siostrę**, po czym zostaje żoną Kirkora. Opętana żądzą władzy i chęcią ukrycia swojego chłopskiego pochodzenia, **dopuszcza się kolejnych zbrodni**, aż jej ofiarą pada także Kirkor. Jednocześnie zaprzepaszczona zostaje sprawa, za którą Kirkor walczy, czyli oddanie korony kraju prawowitemu władcy (korona ma cudowne właściwości, zapewnia krajowi dobrobyt i pomyślność). **Balladyna zostaje królową**, a jej pierwszym obowiązkiem jest wydawanie wyroków sądowych. Trzy osoby występują z oskarżeniami o morderstwa, Balladyna **trzykrotnie wydaje wyrok skazujący na śmierć** (tylko ona wie, że zamordowani to jej ofiary) i **pada rażona piorunem**.

Tematem utworu jest **walka o władzę**. Kirkor mierzy się z okrutnym władcą Popielem IV, który objął bezprawnie tron po wygnaniu swojego brata i zamordowaniu jego dzieci. Władzę pragnie przejąć także Balladyna. Autor pokazuje mechanizm kierujący ludźmi żądnymi władzy do tego stopnia, że gotowi są na wszelkie zło, i ostrzega, że raz puszczona w ruch spirala zbrodni nie daje się łatwo zatrzymać. Jednak nad działaniami ludzi **istnieje sprawiedliwość Boska, która zawsze zostanie wymierzona**. W utworze występują też liczne elementy symboliczne (maliny, korona, krwawe piętno na czole Balladyny, piorun), dzięki którym dramat nabiera ponadczasowej, uniwersalnej wymowy i przekazuje **ważne prawdy o naturze ludzkiej** i prawach rządzących światem.

Czas: czasy bajeczne odnoszą się do niesprecyzowanej historii pradawnej Polski i okresu rządów Popiela IV. Jak zaznacza J. Kleiner (autor wielkiej monografii o Słowackim) w przedmowie do *Balladyny: Między aktem I a II upływa noc, akt III zaczyna się dnia trzeciego rano; noc tego samego dnia obejmuje akt IV, akt V odbywa się w czwartym dniu dramatu. Szybkość wypadków staje się w aktach końcowych nieprawdopodobna*. To skondensowanie wydarzeń miało być syntezą, skrótem dziejów narodu, ich symbolem. Jednocześnie **w *Balladynie* obowiązują prawa baśni przede wszystkim wyrażające się w tym, że zło musi zostać ukarane, a przyroda jest strażnikiem praw i sama wymierza sprawiedliwość**. Czas nie jest dokładnie określony, a opowiadane fragmenty historii zamieniają się w mit o początkach państwowości Polski. Zarówno czas jak i przestrzeń dramatu urastają do **potęgi mitu**. U początku państwowości polskiej leży **korona** naznaczona cudownością. **Jej niezwykłość i moc podkreśla fakt, iż została ona podarowana legendarnemu władcy Lechowi przez jednego z trzech królów**. Korona ta **pobłogosławiona została rączką dzieciątka Jezus, którego przed spotkaniem z Lechem odwiedzili królowie**. W micie Słowackiego państwo polskie rodzi się więc w momencie narodzin Chrystusa:

*Z Lechem się mieniał Scyta na obrączki;
A pokochawszy mocniej sercem, w darze
Dał mu koronę... stąd nasza korona.
Zbawiciel niegdyś wyciągając rączki
Szedł do niej z matki zadumanej łona (str. 14).*

Bohaterowie utworu

Postacie realistyczne:

Bohaterowie główni:

- **Balladyna** – tytułowa bohaterka utworu, **córka biednej wieśniaczki**, siostra i morderczyni Aliny, późniejsza żona hrabiego Kirkora.
- **Kirkor** – **hrabia, właściciel zamku**, późniejszy mąż Balladyny.

Bohaterowie poboczni:

- **Alina** – siostra Balladyny, zamordowana przez nią z zawiści, **córka ubogiej Wdowy**.
- **Wdowa** – matka Aliny i Balladyny (nie wiadomo, kto jest ich ojcem), uboga, prosta wiejska kobieta.
- **Pustelnik** – dawny król Popiel III, pozbawiony tronu przez swego brata Popiela IV.
- **Kostryn** – pomocnik Balladyny, początkowo sługa, a później współtowarzysz zbrodni.



Romantyczna ironia

Słowacki w okresie pisania *Ballady* interesował się zagadnieniem **ironii romantycznej**.

Ironia to sposób wypowiedzania się zawierający znaczenie dosłowne i ukryte, przeciwne do dosłownego.

Na przykład wypowiedź: „Piękna pogoda” – gdy leje deszcz – zawiera ironiczny podtekst. Natomiast **ironia romantyczna to rodzaj gry prowadzonej przez autora, która pozwala na zacieranie granicy między tym, co rzeczywiste, a tym, co fikcyjne, nierealne.**

Ballady zawiera **ironię romantyczną** (znaczenie tego terminu różni się od powszechnego rozumienia słowa „ironia”): Słowacki dowolnie zestawia wątki baśniowe, elementy legendy, podań, historii, łącząc ze sobą nieprzystające czasowo wydarzenia. **Świat realistyczny miesza się ze światem fantazji, baśni. Poczynania bohaterów nie zawsze prowadzą do zamierzonych przez nich celów. Goplana, która chce poplątać losy ludzi, sama nie potrafi zapanować nad uczuciem do prymitywnego Grabca. Działania bohaterów dramatu często wydają się nieracjonalne, a niektóre wydarzenia pozbawione są logiki. Pustelnik gubi koronę, Kirkor dostaje nie tę żonę, którą powinien był poślubić.** Dzięki tak wymieszonym elementom autor uzyskuje **groteskowy** (karykaturalny, ukazany w krzywym zwierciadle) obraz rzeczywistości, ośmiesza lub uwypukla krytykowane przez niego cechy i zachowania ludzkie: naiwność, bezwzględność, słabość charakteru, żądze władzy, egocentryzm.

Ironia romantyczna pozwala także Słowackiemu na połączenie prehistorycznych czasów z aluzjami do współczesności. Poprzez przedhistoryczne dzieje Polski ukazuje autor obraz Polski z okresu powstania listopadowego (1831 r.). Despotyczny Popiel IV może symbolizować postać cara.

Gatunek i budowa utworu

Rodzaj literacki: dramat

Gatunek: tragedia

Balladynę możemy nazwać dramatem, ponieważ wydarzenia są przedstawione za pomocą działań i wypowiedzi bohaterów. Jest to utwór przeznaczony do wystawienia na scenie, został zachowany podział na akty i sceny, składa się z tekstu głównego i pobocznego (didaskaliów) oraz nie ma w nim narratora. Tragedia to utwór sceniczny, w którym bohaterowie są skazani na życiową klęskę z powodu nierozwiązywalnego konfliktu pomiędzy dążeniami postaci a zasadami moralnymi, losem, prawami historii.

W *Balladynie* żądna władzy i bogactw bohaterka wchodzi w konflikt z normami moralnymi, popełnia kolejne zbrodnie, idzie konsekwentnie drogą zła, lekceważy

zadawane cierpienia. Sprawiedliwość jednak zwycięża, a zbrodniarka zostaje ukarana śmiercią, na którą sama siebie jest zmuszona skazać.

Utwór zawiera podobieństwa do ludowej ballady. Ballada to wierszowana opowieść, łącząca w sobie cechy liryki, epiki i dramatu, której tematem są niezwykle wydarzenia. Ballada romantyczna wyróżnia się nastrojowością, tajemniczością zdarzeń i postaci, interwencją złowrogich sił nadzmysłowych.

Cechy ballady romantycznej:

- ludowość (obecność mieszkańców wsi, symbolika ludowa),
- obecność postaci fantastycznych (nimf, rusalek, duchów),
- przysłowia ludowe, złote myśli, które kształtują moralnie ludzi,
- przyroda jako żywy bohater (jest tłem wydarzeń, tworzy nastrój grozy – burze, ingeruje w świat człowieka, jest wykonawcą kary na człowieku, chroni odwieczne prawa moralne – kara czeka każdego, kto je łamie),
- język stylizowany na język ludowy (elementy mowy potocznej i gwary).

Balladyna składa się z pięciu aktów podzielonych na sceny. Nie ma tu narratora, a obok tekstu głównego występuje tekst poboczny (didaskalia), z którego dowiadujemy się o wyglądzie i zachowaniu postaci oraz miejscach akcji. Jej treść i budowa przypomina dramat szekspirowski (dramat Williama Szekspira, zwłaszcza *Makbet*): łączy sceny realistyczne z fantastycznymi, przeplata nastrój grozy humorem, łącząc elementy tragiczne i groteskowe. Dzieło Słowackiego wyróżnia się **bogactwem wątków, motywów i elementów. Ma jednak klarowną, zwartą kompozycję.** Wiele postaci zestawionych zostało na zasadzie kontrastu: Alina i *Balladyna*, *Kirkor* i *Kostryń*, *Filon* i *Grabiec*. **Ciekawym zabiegiem jest wprowadzenie dwóch zdarzeń, którym można przypisać znaczenie punktu kulminacyjnego – jeden to zabójstwo Aliny, drugi sąd *Balladyny*, gdy wydaje ona wyrok na samą siebie.** W całą skomplikowaną fabułę wplecione zostały motywy fantastyczne i wierzenia ludowe, wzmacniając moralną wymowę utworu: **zło zawsze jest ukarane.**

W utworze przeplatają się trzy główne **wątki**:

I. Dzieje zdetronizowanego (pozbawionego władzy) króla *Popiela* III.

II. Walka o władzę *Balladyny*.

Ważną rolę pełni też wątek miłosny, realizujący się w relacjach kilku par bohaterów: ***Grabiec i Balladyna*, *Grabiec i Goplana*, *Kirkor i Balladyna*, *Kirkor i Alina*, *Balladyna i Kostryń*, *Filon i Alina*.** Ani jedna z tych relacji nie kończy się szczęśliwie (np. *Filon* marzy o idealnej kochance, ale gdy po raz pierwszy widzi *Alinę* i natychmiast się w niej zakochuje, dziewczyna już nie żyje, przez co jego miłość staje się tragiczna i niemożliwa do spełnienia). **Miłość w utworze staje się siłą niszczącą**, komplikującą ludzkie losy, sprowadzającą nieszczęścia i śmierć.

III. Ingerencja (włączanie się, wpływanie) elementów fantastycznych w losy ludzi.

SPIS TREŚCI

BALLADYNA

AKT I	9
AKT II	43
AKT III	68
AKT IV	107
AKT V	132
EPILOG	158

KRÓTKIE OPRACOWANIE

Krótko o utworze	161
Krótkie streszczenie	162
Motywy	162

PEŁNE OPRACOWANIE

Biografia Juliusza Słowackiego	164
Geneza <i>Balladyny</i>	164
Wyjaśnienie tytułu utworu	165
Czas i miejsce akcji	165
Bohaterowie utworu	166
Plan wydarzeń	167
Streszczenie szczegółowe	167
Charakterystyka głównych bohaterów	170
Charakterystyka pozostałych postaci	173
Porównanie <i>Balladyny</i> z <i>Aliną</i>	176
Problematyka	178
Gatunek i budowa utworu	183
Nowy gatunek – dramat romantyczny	185
Indeks komentarzy do tekstu	185



ISBN 978-83-7327-325-2



9 788373 273252 >

Wydawnictwo GREG® 31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B,
księgarnia internetowa: www.greg.pl